

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ ДІЄВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

А.І. Зеленова, Є.А. Зеленов

В статті аналізується проблема виховання патріотизму як духовно-моральної дієвої якості старшокласника. Наголошується на необхідності виховання громадянського патріотизму.

В статье анализируется проблема воспитания патриотизма как духовно-морального действенного качества старшеклассника. Делается акцент на необходимости воспитания гражданского патриотизма.

Постановка проблеми у загальному огляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Обґрунтування мети виховання неможливе без врахування особливостей соціально-педагогічної ситуації, яка її детермінує. Стрімкі трансформації, що їх переживає сучасне українське суспільство, поставили складні завдання не тільки перед педагогічною наукою, але й перед педагогами-практиками.

Реалії життя поступово трансформують і деформують процес самовизначення педагогів і їм надзвичайно важко зберегти моральний орієнтир на «добре та вічне». «Вільний ринок» приходить до них з такими «цінностями», як шахрайство, організована злочинність, крадіжки, здирництво тощо. Такий стан суспільства, громадської моралі змушує педагогіку шукати нове розуміння та модернізувати зміст «старих» педагогічних понять. Це повною мірою стосується патріотичного виховання, актуальність якого проголошується на всіх рівнях – з трибуни парламенту, в промовах та указах президента країни, у розпорядженнях місцевої адміністрації, в розмовах у громадському транспорті. Як відомо, у патріотичному вихованні провідну роль відіграють такі соціальні інститути, як сім'я, школа, засоби масової інформації, громадськість. Але в силу соціально-економічних обставин, що склалися, серед цих інститутів найбільш керованим і найбільш важливим є школа.

Тому однією з важливіших завдань якісної підготовки педагогів різних спеціальностей має стати формування їхніх уявлень про основні

методологічні засади та принципи патріотичного виховання школярів у нинішніх умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори

Патріотичне виховання досліджувалося багатьма сучасними науковцями-педагогами та вчителями-практиками (Ю. Бондаренко, Т. Безпалько, О. Вишневський, О. Сухомлинська, Б. Ступарик, О. Гевко, І. Мартинюк, Ю. Римаренко, В. Гонський, О. Коркішко, С. Рашидова, О. Стьопіна та ін.). Вони розглядали патріотичне виховання як з теоретичної точки зору (його сутність, структуру, функції, принципи, методи і форми тощо), так і з практичної (особливості патріотичного виховання у різних вікових групах, використання конкретного краєзнавчого матеріалу в процесі патріотичного виховання, застосування конкретних методик та технологій тощо). Тим не менш, у справі патріотичного виховання учнів залишається багато невирішених питань.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Залежно від соціально-економічних умов патріотизм може набувати забарвлення: - національного; - класового; - державного; - громадянського.

До чого приводить абсолютизація національного, класового, державного забарвлення поняття патріотизму, в історії прикладів достатньо.

Громадянський патріотизм – це патріотизм людини, що має статус громадянина даного суспільства, що дотримується всіх правових норм, що існують в державі, що не має ні класових, ні расових, ні національних упереджень. Саме на такий патріотизм, на нашу думку, має бути націлена система патріотичного виховання молоді у нашій країні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета цієї наукової розвідки – окреслити коло проблем, що постають у процесі патріотичного виховання учнів, яке скероване на формування якостей громадянського патріотизму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Патріотична свідомість є результатом ціннісного відображення Батьківщини та сприйняття традицій минулого людьми крізь призму їхніх потреб та інтересів. Якщо дати йому визначення, то це – інтегральне духовне утворення, що включає ті елементи громадської свідомості, які безпосередньо виконують перетворювальні та захисні функції стосовно

Вітчизни. Патріотична свідомість формується через систему виховних заходів і починається з пізнання цінностей Батьківщини в ході їх прямого та непрямого відображення. При цьому треба мати на увазі, патріотичне виховання, тобто ставлення до Батьківщини у формі патріотичних відчуттів, має історичний характер. Це означає, що воно не існує поза людським суспільством, його розвиток, зміст і функції змінюються в залежності від розвитку основних сторін життя.

Дуже важливо, на наш погляд, у патріотичному вихованні виходити з визнання загальнолюдських цінностей, гуманізму як провідного принципу дієвого практичного патріотизму.

Вивчаючи сторінки історії своєї країни, особливо ті, якими можна пишатися, молодь має отримувати правдиву, об'єктивну інформацію про ті події і факти, вчинки, що не прикрашають державних діячів. Але за допомогою вчителя вони мають навчитися оцінювати їх з точки зору їхнього виховного потенціалу (адже виховуватись можна і на негативних зразках, усвідомлюючи як не можна робити). Вивчення історії потрібно для того, щоб зрозуміти роль моральності в житті не тільки окремої особистості, але й нації і держави. Крім того, знання історії дає усвідомлення того, що конфлікти мають бути розв'язані не ціною крові багатьох людей, а шляхом компромісу, взаємних поступок.

Один з головних принципів патріотичного виховання – виховання молоді на бойових і трудових традиціях нашого народу – передбачає насичення будь-якого заходу прикладами з історії Батьківщини, героїчних справ старших поколінь. При цьому перевагу слід віддавати прикладам жертвовності в служінні Вітчизні і своєму народу представників різних класів і соціальних груп, навіть якщо вони були супротивниками. Дуже багато корисного і повчального в справі виховання молодих патріотів України викладач може узяти з історії Великої Вітчизняної війни. Накопичений досвід свідчить, що особливу виховну силу мають приклади самовідданості, масового героїзму воїнів в бою. Захоплені оцінки цих подвигів старшокласниками свідчать про їхнє розуміння того, що це справжня, висока любов до Батьківщини.

Проводячи роботу з патріотичного виховання, завжди потрібно пам'ятати, що тільки за допомогою включення в патріотичні дії відбувається остаточне перетворення знань і оцінок на особисті переконання вихованців, формується прагнення до патріотичної поведінки, готовність розвивати економічну і військову потужність держави, захищати із зброєю в руках

Вітчизну. Тому надзвичайно доцільно продовжувати і удосконалювати такі форми виховної роботи, що довели свою ефективність, як екскурсії молоді в музеї і кімнати бойової слави, зустрічі з ветеранами війни і праці.

Основними завданнями патріотичного виховання школярів в сучасних умовах, на наш погляд, виступають:

- наукове обґрунтування функціонування системи патріотичного виховання школярів;
- оптимізація педагогічного керівництва цим процесом (створення адекватної методичної бази);
- комплексне використання виховного потенціалу урочної та позаурочної діяльності школярів з метою формування патріотичних якостей;
- максимальне використання краєзнавчого матеріалу для виховання у школярів любові до «малої батьківщини»;
- використання міжпредметних зв'язків для патріотичного виховання учнів;
- вивчення історії і культури інших країн і народів для формування толерантного ставлення до людей інших національностей та їх традицій;
- використання виховного потенціалу сім'ї у патріотичному вихованні молодого покоління;
- створення умов для скоєння школярами патріотичних вчинків, що переростають у патріотичну поведінку, систематичну патріотичну діяльність.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Таким чином, нашому суспільству необхідно в найкоротші терміни, використовуючи досвід попередніх поколінь, відтворити продуману систему патріотичного виховання на державному рівні, яка не замикалася б лише на теоретичних питаннях, а через конкретну, практичну діяльність формувала у населення, перш за все молоді, прагнення до відповідальної патріотичної поведінки.

Література

1. Агапова И.А. Патриотическое воспитание в школе /Агапова, Ирина Анатольевна, Давыдова, Маргарита Алексеевна; И. А. Агапова, М. А. Давыдова. - М.: Айрис Пресс, 2002. - 212, [2] с.
2. Безпалько Т. Г. Патріотичне виховання учнів в системі історичного краєзнавства / Т. Г. Безпалько, Л. Г. Лис // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Наук. зб. - Кам'янець-Подільський, 2002. - С.158-161.

3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О. Вишневецький. – 3-тє вид., доопр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
4. Гевко О. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва: Автореф. дис.... канд. пед. наук. – Київ, 2003. – 26 с.
4. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі: Дис. канд. пед. наук: 13.00.07. – Луганськ, 2004 – 244 с.
5. Олійник Ю. В. Етапи патріотичного виховання учнівської молоді засобами історичного краєзнавства // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Наук. зб. – Кам'янець-Подільський, 2002. – С.153-158.
6. Рашидова С.С. Виховання почуття патріотизму старшокласників на культурно-художніх традиціях Донбасу. – Автореф. Дисер.... Канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Луганськ, 2007. – 20 с.
7. Савченко Л. В. Патріотичне виховання як важливий чинник формування національної гідності школярів // Черкаський держ. ун-т ім. Б. Хмельницького. Вісник. - Черкаси, 2000. - Вип.18: Сер. Педагогічні науки. - С.77-80.
8. Ступарик Б. Становлення ідеї національного виховання в українській педагогіці / Б. Ступарик // Укр.. мова і л – ра в середніх шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000.- № 1, - С. 20-26.
9. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму як духовно-моральної якості у студентів вищих навчальних закладів / О. Г. Стьопіна // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – Вип. 2. – С. 138–146.
10. Сухомлинська О. Педагогічний ідеал крізь призму теорій моралі / О. Сухомлинська // Шлях освіти. — 2008. — N 1. — С. 12-18.

Зеленов Є.А. – доктор пед. наук, доцент Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м.Луганськ)

Зеленова А.І. – вчитель історії Луганського Ліцею іноземних мов (м.Луганськ)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.